Lietuvos mokinių matematikos olimpiada
Rajono (miesto) etapo užduočių 9 - 10 klasei sprendimai
2015 m.

1 uždavinys. Raidės a, b, c ir d žymi skirtingus skaitmenis. Sudauginus dviženklius natūraliuosius skaičius $\overline{ab}$ ir $\overline{cb}$, gaunamas triženklis skaičius $\overline{ddd}$. Raskite visas galimas reiškinio $(a+c)(a^2+c^2)(a^a+c^c)$ reikišmes.

Sprendimas. Kadangi $111 = 3 \cdot 37$, tai $\overline{ddd} = d \cdot 111 = d \cdot 3 \cdot 37$. Be to, skaičius 37 yra pirminis, t. y. jo neįmanoma išreikšti mažesnių natūraliųjų skaičių sandauga. Taigi sandauga $\overline{ab} \cdot \overline{cb}$ dalijasi iš 37, todėl bent vienas iš dviženklių skaičių $\overline{ab}$ arba $\overline{cb}$ dalijasi iš 37. Sakykime, kad skaičius $\overline{ab}$ dalijasi iš 37. Tada $\overline{ab} = 37$ arba $\overline{ab} = 2 \cdot 37 = 74$ (didesni skaičiaus 37 kartotiniai turės mažiausiai 3 skaitmenis).

Jei $\overline{ab} = 37$, tai iš lygybės $\overline{ddd} = \overline{ab} \cdot \overline{cb}$ gauname $\overline{cb} = 3 \cdot d$. Skaičius $\overline{cb}$ turi baigtis skaitmeniu 7, nes $\overline{ab} = 37$. Patikrinę galimas d reikšmes, gauname $d = 9$ ir $\overline{cb} = 27$. Patikrinę gauname, kad skaičiai $\overline{ab} = 37$ ir $\overline{cb} = 27$ tenkina uždavinio sąlygą.

Tarkime, kad $\overline{ab} = 74$. Tad iš $\overline{ddd} = \overline{ab} \cdot \overline{cb}$ gauname $2 \cdot \overline{cb} = 3d$. Kadangi $b = 4$, tai skaičius $2 \cdot \overline{cb}$ baigiasi skaitmeniu 8. Todėl ir skaičius $3d$ baigiasi skaitmeniu 8. Taigi $d = 6$. Bet tada iš lygybės $2 \cdot \overline{cb} = 3d$ gauname $\overline{cb} = 9$, o taip būti negali, nes $\overline{cb}$ – dviženklis skaičius.

Panašiai nagrinėdami atvejį, kai skaičius $\overline{cb}$ dalijasi iš 37, gauname, kad skaičiai $\overline{ab} = 27$ ir $\overline{cb} = 37$ taip pat tenkina uždavinio sąlygą.

Taigi $a = 3$ ir $c = 2$ arba $a = 2$ ir $c = 3$. Bet kokiu atveju

$$(a+c)(a^2+c^2)(a^a+c^c) = (2+3)(2^2+3^2)(2^2+3^3) = 2015.$$

Ats.: 2015.

2 uždavinys. Penkių iš eilės einančių natūraliųjų skaičių sekoje pirmųjų trijų skaičių kvadratų suma lygi paskutiniųjų dviejų skaičių kvadratų sumai. a) Raskite bent vieną tokį rinkinį. b) Ar yra daugiau tokių rinkinių?

Sprendimas. Iš karto spręsime uždavinio b) dalį. Tarkime, kad natūraliųjų skaičių seka n, $n+1$, $n+2$, $n+3$, $n+4$ tenkina uždavinio sąlygą, t. y.

$$n^2 + (n+1)^2 + (n+2)^2 = (n+3)^2 + (n+4)^2.$$

Atskliautę ir sutraukę panašius narius, gauname lygtį $n^2 - 8n - 20 = 0$. Šios lygties sprendiniai yra $n = 10$ ir $n = -2$. Kadangi n – natūralusis skaičius, tai tinka tik $n = 10$. Vadinasi, uždavinio sąlygą tenkina vienintelė natūraliųjų skaičių seka 10, 11, 12, 13, 14.

Ats.: uždavinio sąlygą tenkina vienintelė natūraliųjų skaičių seka 10, 11, 12, 13, 14.

3 uždavinys. Į kiekvieną paveikslėlyje pavaizduotą apskritimą Sofija įrašė po vieną skaitmenį nuo 1 iki 9. Visi devyni apskritimuose įrašyti skaitmenys skirtingi. Paaiškėjo, kad išilgai kiekvienos trikampio kraštinės esančiuose keturiuose apskritimuose įrašytų skaičių suma yra ta pati. Šią sumą pažymėkime S. a) Nurodykite bent vieną skaitmenų nuo 1 iki 9 surašymą, kuriam $S = 23$. b) Ar Sofija galėjo gauti $S = 24$?

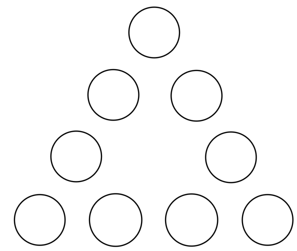

Sprendimas. a) Pavyzdys su $S = 23$:

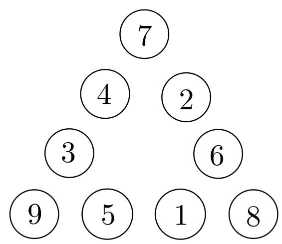

b) Tarkime, kad į paveikslėlyje pavaizduotus apskritimus Sofija taip įrašė skaitmenis nuo 1 iki 9, kad išilgai kiekvienos trikampio kraštinės esančiuose keturiuose apskritimuose įrašytų skaičių suma yra tas pats skaičius S. Apskritimuose įrašytus skaitmenis pažymėkime $s_1, s_2, \ldots, s_9$, kaip parodyta paveikslėlyje. Taigi

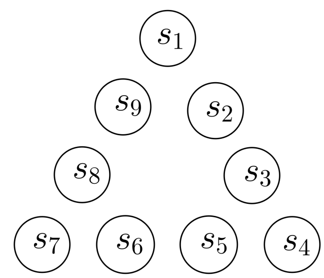

$$
\begin{aligned}
S &= s_1 + s_2 + s_3 + s_4, \\
S &= s_4 + s_5 + s_6 + s_7, \\
S &= s_7 + s_8 + s_9 + s_1.
\end{aligned}
$$

Sudėję šias lygybes, gauname

$$
\begin{aligned}
3S &= s_1 + s_2 + \cdots + s_9 + (s_1 + s_4 + s_7) = \\
&= 1 + 2 + \cdots + 9 + (s_1 + s_4 + s_7) = \\
&= 45 + (s_1 + s_4 + s_7).
\end{aligned}
$$

Todėl

$$S = 15 + \frac{s_1 + s_4 + s_7}{3}.$$

Kadangi skaitmenys s_1, s_4 ir s_7 yra skirtingi, tai

$$S = 15 + \frac{s_1 + s_4 + s_7}{3} \leqslant 15 + \frac{7+8+9}{3} = 23.$$

Vadinasi, Sofija negalėjo gauti skaitmenų išdėstymo su $S = 24$.

Ats.: b) ne.

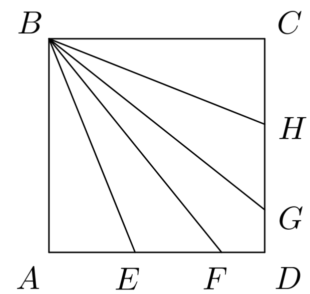

4 uždavinys. Kvadrato $ABCD$ kraštinės ilgis yra 5. Kraštinėse AD ir CD pažymėti taškai E, F, G ir H: taškai E ir F priklauso atkarpai AD, o taškai G ir H – atkarpai CD; taškas E priklauso atkarpai AF, o taškas H – atkarpai CG (žr. pav.). Atkarpos BE, BF, BG ir BH kvadratą $ABCD$ dalija į penkias vienodo ploto dalis. Raskite atkarpos FG ilgį.

Sprendimas. Kvadrato plotas $S_{ABCD} = AB \cdot BC = 25$. Kadangi atkarpos BE, BF, BG ir BH kvadratą $ABCD$ dalija į penkias vienodo ploto dalis, tai trikampių ABE ir EBF plotai lygūs penktadaliui kvadrato ploto, t. y.

$$S_{\triangle ABE} = S_{\triangle EBF} = \frac{1}{5} S_{ABCD} = 5.$$

Atkarpa BA yra trikampių ABE ir EBF aukštinė, todėl

$$AE = \frac{2S_{ABE}}{BA} = \frac{2 \cdot 5}{5} = 2,$$

$$AF = \frac{2S_{EBF}}{BA} = \frac{2 \cdot 5}{5} = 2.$$

Taigi $FD = AD - AE - EF = 5 - 2 - 2 = 1$. Panašiai gauname, kad $GD = 1$. Pagal Pitagoro teoremą trikampiui FDG gauname $FG = \sqrt{FD^2 + GD^2} = \sqrt{2}$.

Ats.: $FG = \sqrt{2}$.

5 uždavinys. Raskite visus realiuosius skaičius $x \neq 0$, su kuriais abu skaičiai $x + \sqrt{35}$ ir $\frac{1}{x} - \sqrt{35}$ yra sveikieji.

Pirmasis sprendimas. Tarkime, kad realusis skaičius x tenkina uždavinio sąlygą. Tada egzistuoja tokie sveikieji skaičiai m ir n, kad $x + \sqrt{35} = m$ ir $\frac{1}{x} - \sqrt{35} = n$. Išraišką $x = m - \sqrt{35}$ statome į antrąją lygybę:

$$\frac{1}{m - \sqrt{35}} - \sqrt{35} = n.$$

Abi lygybės puses padauginę iš $m - \sqrt{35}$, gauname

$$1 - \sqrt{35}(m - \sqrt{35}) = n(m - \sqrt{35}).$$

Atskliautę ir sutraukę panašiuosius narius turime lygybę

$$(m-n)\sqrt{35}=36-mn. \tag{1}$$

Jei $m-n\neq 0$, tai iš paskutinės lygybės išplaukia, kad $\sqrt{35}=\frac{36-mn}{m-n}$. Tačiau tai neįmanoma, nes skaičius $\sqrt{35}$ yra iracionalusis, o $\frac{36-mn}{m-n}$ – racionalusis.

Vadinasi, $m=n$. Tada iš (1) lygybės turime $36-mn=0$, t. y. $m^2=36$. Taigi $m=\pm 6$. Tada $x=\pm 6-\sqrt{35}$. Nesunku įsitikinti, kad abu šie skaičiai tenkina uždavinio sąlygą. Iš tikrųjų, $x+\sqrt{35}=(\pm 6-\sqrt{35})+\sqrt{35}=\pm 6$,

$$\begin{aligned}\frac{1}{x}-\sqrt{35}=\frac{1}{\pm 6-\sqrt{35}}-\sqrt{35}&=\frac{\pm 6+\sqrt{35}}{(\pm 6-\sqrt{35})(\pm 6+\sqrt{35})}-\sqrt{35}=\\&=\frac{\pm 6+\sqrt{35}}{6^2-35}-\sqrt{35}=\pm 6.\end{aligned}$$

Ats.: $x=\pm 6-\sqrt{35}$.

Pateiksime dar vieną sprendimą, kuriame nenaudojamas faktas, kad skaičius $\sqrt{35}$ yra iracionalusis.

Antrasis sprendimas. Tarkime, kad realusis skaičius x tenkina uždavinio sąlygą. Tada skaičius $\frac{-1}{x}$ taip pat tenkina uždavinio sąlygą:

$$\begin{aligned}&\frac{-1}{x}+\sqrt{35}=-\left(\frac{1}{x}-\sqrt{35}\right) \quad \text{– sveikasis skaičius,}\\&\frac{1}{\frac{-1}{x}}-\sqrt{35}=-\left(x+\sqrt{35}\right) \quad \text{– sveikasis skaičius.}\end{aligned}$$

Taigi toliau galime laikyti, kad $x>0$ (jei $x<0$, nagrinėjame skaičių $\frac{-1}{x}>0$). Kadangi skaičius $x+\sqrt{35}$ yra sveikasis, tai egzistuoja toks natūralusis skaičius n, kad

$$x+\sqrt{35}=n.$$

Be to, $n\geqslant 6$, nes $n=x+\sqrt{35}>\sqrt{35}>5$. Jei $n=6$, tai $x=6-\sqrt{35}$ ir

$$\begin{aligned}\frac{1}{x}-\sqrt{35}=\frac{1}{6-\sqrt{35}}-\sqrt{35}&=\frac{6+\sqrt{35}}{(6-\sqrt{35})(6+\sqrt{35})}-\sqrt{35}=\\&=\frac{6+\sqrt{35}}{6^2-35}-\sqrt{35}=6.\end{aligned}$$

Vadinasi, skaičius $6-\sqrt{35}$ tenkina uždavinio sąlygą. Todėl ir skaičius $\frac{-1}{6-\sqrt{35}}=-6-\sqrt{35}$ tenkina uždavinio sąlygą.

Sakykime, kad $n\geqslant 7$. Tada $x=n-\sqrt{35}\geqslant 7-\sqrt{35}>1$, todėl $0<\frac{1}{x}<1$. Kadangi skaičius $\frac{1}{x}-\sqrt{35}$ yra sveikasis, tai skaičius $5+\frac{1}{x}-\sqrt{35}$ taip pat yra sveikasis. Be to,

$$-1<5-\sqrt{35}<5+\frac{1}{x}-\sqrt{35}<6-\sqrt{35}<1,$$

t. y. sveikasis skaičius $5+\frac{1}{x}-\sqrt{35}$ priklauso intervalui $(-1,\,1)$. Vadinasi, $5+\frac{1}{x}-\sqrt{35}=0$. Iš čia gauname $x=\frac{5+\sqrt{35}}{10}$. Nesunku patikrinti, kad skaičius $x+\sqrt{35}=\frac{5+11\sqrt{35}}{10}$ priklauso intervalui $(7,\,8)$, kuriame nėra sveikųjų skaičių. Vadinasi, skaičius $x=\frac{5+\sqrt{35}}{10}$ netenkina uždavinio sąlygos.

Ats.: $x=\pm 6-\sqrt{35}$.